

УДК 336.02: 334.72

Волосович С. В., доктор економічних наук, професор кафедри фінансів, Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ, Україна

Апостоліук О. Ю., асистент кафедри фінансів, банківської справи та підприємництва Чернівецького торговельно-економічного інституту, м. Чернівці, Україна

ИНСТИТУТЫ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Розкрито зміст інституційного аспекту державної фінансової підтримки малого підприємництва. Проаналізовано склад і повноваження інститутів державної фінансової підтримки малого бізнесу у розвинених країнах та Україні. Досліджено програми державної фінансової підтримки малого підприємництва. Запропоновано шляхи удосконалення функціонування інститутів державної фінансової підтримки малого підприємництва в Україні.

Ключові слова: *мале підприємництво, інститути державної фінансової підтримки, програми підтримки малого бізнесу.*

Волосович С. В., доктор экономических наук, профессор кафедры финансов, Киевский национальный торгово-экономический университет, г. Киев, Украина

Апостоліук О. Ю., ассистент кафедры финансов, банковского дела и предпринимательства Черновицкого торгово-экономического института, г. Черновцы, Украина

ИНСТИТУТЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ФИНАНСОВОЙ ПОДДЕРЖКИ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Раскрыто содержание институционального аспекта государственной финансовой поддержки малого предпринимательства. Осуществлен анализ состава и полномочий институтов государственной финансовой поддержки малого бизнеса в развитых странах и Украине. Исследованы программы государственной финансовой поддержки малого предпринимательства. Предложены пути совершенствования функционирования институтов государственной финансовой поддержки малого предпринимательства в Украине.

Ключевые слова: *малое предпринимательство, институты государственной финансовой поддержки, программы поддержки малого бизнеса*

Volosovych Svitlana, Doctor of Economics, Professor, Professor of the Finance Department at Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv, Ukraine

Apostoliuk Olessia, Assistant of the Finance, Banking and Entrepreneurship Department at Chernivtsi Trade and Economics Institute, Chernivtsi, Ukraine

INSTITUTIONS OF STATE FINANCIAL SUPPORT FOR SMALL BUSINESS

Competitive environment formation, acceleration of scientific and technological progress, increase of employment level, formation of middle class in conditions of economic instability are possible due to implementation of the balanced state financial support for small business. The purpose of the study is to determine the value orientations of the institutional

modernization of the state financial support for domestic small business in the conditions of intensification of Ukraine's integration into the international area.

The institutional aspect of state financial support for small business involves the formation and development of institutions that promote self-employment and the growth of its share in the gross domestic product. Institutions of state support for small businesses influence the country's social and economic development through budgetary, tax, credit and investment instruments that make up a single system.

Keywords: *small business, institutions of state financial support, programs of small business support.*

JEL Classification: *H 10, H 80, E 69, G 28, F 35.*

Постановка проблеми. Структурні перетворення національної економіки, посилення глобалізаційних процесів обумовлюють необхідність відповідних трансформацій підприємницького сектору, важливою складовою якого є малий бізнес. Динамічний розвиток малого підприємництва є чинником формування конкурентного середовища, прискорення науково-технічного прогресу, зростання рівня зайнятості, формування середнього класу. Як свідчить досвід розвинених країн, досягнення цієї мети в умовах економічної нестабільності можливе завдяки здійсненню зваженої державної фінансової підтримки малого бізнесу. Підґрунтям цього є модернізація її інституційної складової відповідно до вимог міжнародної спільноти. Це сприятиме оптимізації фінансових інструментів державної підтримки малого бізнесу пріоритетних галузей національної економіки, підвищенню рівня ефективності державних та регіональних програм підтримки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Державна фінансова підтримка розглядається більшістю науковців у межах державного регулювання як спосіб впливу на суб'єкти господарювання, спрямований на вирішення певних завдань розвитку економіки шляхом застосування сукупності інструментів і форм [4, с. 114].

Окремим питанням дослідження інститутів державної фінансової підтримки малого бізнесу присвячено праці таких вчених як В. Гаврилюк, В. Жука [1], Н. Карпенко, Р. Ліпський [2], А. Мазаракі [3], О. Прутська,

Ю. Ярова [4], Н. Поповенко, О. Ганенко [5], Р. Слав'юк [6] та ін. Проте, незважаючи на високий рівень існуючих теоретичних розробок, подальшого вирішення потребують проблеми інституційних трансформацій вітчизняної системи державного стимулювання малого підприємництва за умов кардинальних економічних реформ.

Метою статті є визначення ціннісних орієнтирів інституційної модернізації державної фінансової підтримки вітчизняного малого бізнесу в умовах активізації інтеграції України у міжнародний простір.

Теоретичним та методологічним підґрунтям для написання статті стали праці вітчизняних та зарубіжних науковців стосовно державної фінансової підтримки малого підприємництва. Дослідження проведено із застосуванням методів теоретичного узагальнення, порівняльного аналізу, аналізу та синтезу, що дозволило обґрунтувати необхідність та напрями інституційної модернізації державної фінансової підтримки малого бізнесу в Україні.

Виклад основних матеріалів та їх обґрунтування. Мале підприємництво є важливою складовою національних економік розвинених країн, забезпечуючи їх соціально-економічну стабільність, зайнятість населення, впровадження інновацій. Державна фінансова підтримка є вагомою складовою державного регулювання розвитку малого підприємництва. Аналіз наукової літератури засвідчує про відсутність одностайності у поглядах науковців до

визначення поняття державної фінансової підтримки. На нашу думку, можна виокремити три підходи до визначення державної фінансової підтримки. У межах першого підходу спостерігається ототожнення державної підтримки малого бізнесу з її фінансовою складовою. На цих позиціях стоять Н. Поповенко, О. Ганенко [5, с. 128]. Проте цей підхід є дискусійним, враховуючи те, що у Законі України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва» від 22.03.2013 № 4618-VI виокремлено такі види державної підтримки малого та середнього підприємництва як фінансова, інформаційна та консультаційна підтримка. Другий підхід розглядає державну фінансову підтримку через її окремі складові [6, с. 105], [2, с. 94], які не враховують всі можливі її інструменти. Третій підхід передбачає державне стимулювання обмеженого кола суб'єктів малого бізнесу залежно від виду їх діяльності [1, с. 9], що є вужчим порівняно із практикою.

На нашу думку, державну фінансову підтримку розвитку малого підприємництва варто розглядати в інституційному та функціональному аспекті. Вважаємо, що інституційний аспект передбачає формування та розвиток інститутів, які забезпечують сприяння самозайнятості та зростанню частки малого підприємництва у ВВП. Функціональний аспект державної фінансової підтримки передбачає виконання нею розподільчої, контрольної та інформаційної функцій. Розподільча функція передбачає розподіл частини валового внутрішнього продукту з метою підтримки розвитку малого бізнесу. Її різновидами є регулююча та стимулююча функції. За допомогою регулюючої функції здійснюється вплив держави на збалансування та гармонізацію розвитку суб'єктів малого бізнесу з урахуванням загальнонаціональних інтересів. Стимулююча функція сприяє наданню фінансової підтримки малим підприємствам пріоритетних галузей та сфер національної економіки. Контрольна функція має на меті здійснення контролю за цільовим

використанням наданих коштів та за результативністю відповідних державних та регіональних програм підтримки малого бізнесу. Інформаційна функція передбачає надання інформації про стан виконання державних та регіональних програм розвитку малого підприємництва та ефективність їх виконання. Реалізація функцій ґрунтується на застосуванні прямих та непрямих механізмів допомоги органів державної влади та місцевого самоврядування пріоритетним видам малих підприємств. Таким чином, державна фінансова підтримка малого підприємництва є складовою фінансової політики держави, що реалізується за допомогою специфічного фінансового механізму з метою розвитку пріоритетних галузей та сфер національної економіки, сприяння зайнятості та зростання частки малого бізнесу у валовому внутрішньому продукті.

Система державної фінансової підтримки малого підприємництва має складну інституційну структуру. Історично склалися два її типи:

– із створенням єдиного спеціалізованого урядового утворення, що здійснює координацію підтримки розвитку малого підприємництва;

– без створення спеціалізованого урядового утворення. У цьому разі його функції розподіляються між декількома державними структурами і успішно реалізуються, якщо в даній країні панують традиції добросовісного підприємництва.

У США інституційна структура державної фінансової підтримки малого підприємництва має єдине урядове утворення – Адміністрацію малого бізнесу (Small Business Administration). Згідно з дослідженнями Deutsche Bank, малі підприємства стали ключовим фактором у відновленні економіки США після кризи 2007–2009 рр. [7, с.1]. У 2014 р. у США із 10,9 млн новостворених робочих місць 7 млн було створено стартапами та малими підприємствами [8].

Адміністрацію малого бізнесу (АМБ) було створено у 1953 р. Її діяльність зводиться до чотирьох основних функцій : забезпечення доступу до капіталу; забезпечення підприємницького розвитку; здійснення державних закупівель; захист інтересів малих підприємств шляхом перегляду чинного законодавства, пред'явлення претензій від імені малого бізнесу та проведення досліджень. АМБ не здійснює прямого кредитування підприємців, а виступає в якості гаранта виплати кредиту банкам та інвесторам. Таким чином, уряд США лише гарантує та супроводжує кредити. Доступність фінансових послуг малому бізнесу є важливим інструментом формування конкурентоспроможності країни [3, с. 15]. В США існують такі програми кредитування малого бізнесу:

1. Програма кредитування 7 (а) (General Small Business Loans: 7(a)) – найбільш поширений вид кредитів, що видається на поповнення оборотного капіталу, на купівлю обладнання, нерухомості, техніки, матеріалів, на будівництво та реконструкцію, рефінансування боргів чи на започаткування власної справи. Термін сплати такого кредиту становить 1–25 років.

2. Програму фінансування оборотного капіталу (CAPLines) створено для підприємств із короткостроковою та циклічною потребою в оборотному капіталі обсягом до 5 млн дол. США. Ці кошти можуть бути використані для фінансування сезонних потреб в оборотному капіталі (The Seasonal Line of Credit Program); на прямі витрати договорів будівництва, на контракти на надання послуг чи на поставку, субдоговори, замовлення на купівлю товарів (The Contract Loan Program); витрати на комерційне чи житлове будівництво (The Builders Line Program); кредитні лінії широкого спектру на різного роду потреби в оборотному капіталі (The Working Capital Line of Credit Program).

3. Програми підтримки експорту (Export Loan Programs): Export Express, Export Working Capital, International Trade Loan. Export Express є доступним видом кредитної підтримки

розвитку експортної діяльності малих підприємств, які розпочинають працювати на зовнішніх ринках і в яких 70% капіталу задіяні в експорті. Програму Export Working Capital (Експортний оборотний капітал) спрямовано на залучення додаткового капіталу в уже розвинену експортну діяльність підприємств. Вона передбачає надання короткострокових кредитів для фінансування конкретного контракту у розмірі до 5 млн дол. США. Програму International Trade Loan (Кредити для міжнародної торгівлі) спрямовано на покращення конкурентної позиції малого підприємства на зовнішніх ринках через кредитування до 5 млн дол. США на оновлення обладнання підприємства і захисту від конкуренції зарубіжних підприємств.

4. Програма бізнес-допомоги від наслідків катастроф (Disaster Loans). Допомога бізнесу може надаватись для фінансування наслідків матеріальних (Business Physical Disaster Loans) та економічних (Economic Injury Disaster Loans) втрат. Перший тип позики може бути використаний на фінансування витрат, пов'язаних з ремонтом чи заміною нерухомості, машин, обладнання, арматури, запасів, поліпшенням орендованої нерухомості, зі зменшенням чи уникненням ризику в майбутньому. Другий тип позики пов'язаний з покриттям економічних втрат від наслідків катастроф, під якими розуміється неспроможність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання та покривати необхідні операційні витрати.

Організації, подібні Адміністрації малого бізнесу, створено в інших країнах, зокрема, в Великобританії – Національне Агентство з обслуговування малого бізнесу (SBS), в Німеччині – Генеральний Директорат малого і середнього бізнесу, ремісництва, послуг та вільних професій (DG VIII) при Федеральному Міністерстві економіки та технологій, в Японії – Агентство малого та середнього підприємництва (SMEA), в Угорщині – Національна Рада з розвитку підприємництва, в Польщі – Департамент

ремісництва, малого та середнього підприємництва.

Існують успішні приклади реалізації державної фінансової політики без координування підтримки розвитку малого підприємництва єдиним урядовим утворенням. Функції такої організації, як АМБ, можуть бути розподілені між кількома державними структурами. Такий підхід застосовується у країнах ЄС, де більше, ніж 20 млн малих та середніх підприємств складають 99% всього бізнесу [9]. Основні принципи політики ЄС стосовно підтримки малого бізнесу вказано в Small Business Act for Europe, прийнятому в 2008 р. При цьому Європейська комісія, яку представляють як виконавчий орган ЄС, керується принципом «Think small first», тобто «Спочатку думай про малий» [11]. У 2011 р. було представлено нову концепцію розвитку малого бізнесу, що полягає у зменшенні регуляторного тиску. Створений при Європейській комісії Генеральний Директорат з підприємництва та промисловості займається просуванням та розвитком малого та середнього бізнесу, зокрема надає підтримку державам-членам ЄС для впровадження політики ЄС стосовно просування малого бізнесу та його вихід на міжнародні ринки.

Європейський портал для малого бізнесу, утворений Європейською комісією для забезпечення широкого онлайн доступу до всієї інформації, що стосується підтримки малого бізнесу в Європі. З його допомогою підприємці можуть знайти джерела фінансування свого бізнесу, партнерів, тут висвітлюється інформація про всі тематичні заходи, що проводяться Європейською комісією та розміщені приклади вдалих історій застосування підтримки малого бізнесу. В Європі державна фінансова політика підтримки малого підприємництва реалізується в основному за рахунок непрямого фінансування малого бізнесу шляхом гарантування, проте в окремих випадках, можуть також надаватися і прямі державні гранти.

У країнах ЄС реалізується багато програм підтримки малого бізнесу, серед яких варто виділити COSME та програми Європейського Союзу з мікрофінансування за участю Європейської комісії, Європейського інвестиційного фонду та Європейського інвестиційного банку. Конкурентоспроможність малих та середніх підприємств (Competitiveness of Small and Medium-sized Enterprises – COSME) – програма, розрахована на 2014–2020 рр. із бюджетом у 2,3 млрд євро. Вона забезпечує зростання доступності фінансування малого та середнього бізнесу та ринків, сприятливості умов утворення бізнесу та його зростання. Програма «Європейське прогресивне мікрофінансування» (European Progress Microfinance Facility) передбачає надання мікропозик для осіб, які втратили роботу і бажають розпочати власний бізнес, або для підприємців, які мають намір розширити власний бізнес, але не мають змоги отримати стандартний банківський кредит.

Програма «Об'єднані європейські ресурси для малих та середніх підприємств» (Joint European Resources for Micro to Medium-sized Enterprises – JEREMIE) є ініціативою Європейської комісії. Спільно із Європейським інвестиційним фондом створена для покращення доступу до фінансування для малих та середніх підприємств через Європейський фонд регіонального розвитку (European Regional Development Fund). Його кошти розподіляються між кредитними, гарантійними фондами чи фондами венчурного капіталу для інвестування в підприємства. Доходи від таких підприємств реінвестуються, що збільшує вплив держави на розвиток малого та середнього бізнесу.

Європейський інвестиційний фонд (European Investment Fund) здійснює інвестування в інструменти венчурного капіталу – капітальні інвестиції в фонди венчурного капіталу та бізнес-інкубатори, що надають підтримку малому бізнесу, особливо новоствореним та технологічно орієнтованим

підприємствам. При цьому він забезпечує гарантіями кредиторів малого бізнесу.

В Україні відсутній спеціалізований орган координації державної фінансової підтримки малого бізнесу. Ці функції виконує Міністерство економічного розвитку та торгівлі України, яке співпрацює із міжнародними фінансовими установами, координує підготовку та реалізацію проектів підтримки. Водночас у складі Державної фіскальної служби діє Рада з питань стимулювання інвестицій та підприємницької діяльності, яка сприяє малому бізнесу в залученні інвестицій шляхом поліпшення фіскального середовища, розробки рекомендацій для створення сприятливих умов ведення бізнесу.

Центральне місце у системі органів виконавчої влади, що залучені до фінансової політики підтримки малого підприємництва до 2014 р. посідала Державна служба України з питань регуляторної політики та розвитку підприємництва, яка підпорядковувалася Кабінету Міністрів України. Метою її діяльності було створення умов, зокрема і фінансових, для забезпечення господарської діяльності на високорозвиненому рівні, сприяння зайнятості населення, виконання завдань Національної програми сприяння розвитку малого підприємництва в Україні, забезпечення видачі мікрокредитів суб'єктам підприємницької діяльності. Цей інститут було реорганізовано у Державну регуляторну службу України, яка не займається більше підтримкою підприємництва, а виконує регуляторні, контрольні функції, здійснює ліцензування господарської діяльності та її дерегуляцію. Повноваження стосовно підтримки малого підприємництва було передано департаменту розвитку підприємництва та регуляторної політики у складі Міністерства економічного розвитку та торгівлі. Діяльність департамент здійснює через Український фонд підтримки підприємництва, який за рахунок коштів Державного бюджету реалізовує програми розвитку малого та середнього підприємництва. В Україні передбачено

також створення регіональних цільових фондів підтримки малого та середнього підприємництва. Підтримка інноваційної діяльності малих підприємств здійснюється Фондом підтримки малого інноваційного бізнесу, проте на сьогодні питання стосовно його підпорядкування та подальшої діяльності залишається неврегульованим.

Український державний фонд підтримки фермерських господарств (УДФПФГ) згідно з Законом України «Про фермерське господарство» від 19.06.2003 № 973-IV підтримує становлення і розвиток фермерських господарств шляхом надання поворотної фінансової допомоги фермерським господарствам на термін до 5 років за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів. Серед державних публічних акціонерних товариств, які надають підтримку малому підприємству, варто виділи Укрексімбанк, Укراгролізинг, Державну продовольчо-зернову корпорацію та Аграрний фонд. В Укрексімбанку розроблено окремий перелік кредитних продуктів для малого та середнього бізнесу. За агрокредитами типу «Інвестиційний», «Сільгосптехніка» чи «Оборотний» процентні ставки у 2016 р. склали від 7% у євро та 20% у гривнях, у той час як у США вони не перевищують 8%.

Національна акціонерна компанія (НАК) «Украгролізинг» надає сільськогосподарські машини у фінансовий лізинг на строк 3–7 років із попередніми лізинговими платежами у розмірі 10–15% від ціни обладнання без ПДВ. Основною метою державних лізингових програм є полегшення участі малих фермерських господарств у пошуку коштів для купівлі чи оренди сільськогосподарської техніки та сприяння прискореному оновленню основних фондів сільськогосподарських підприємств. Державна продовольча зернова корпорація здійснює залучення кредитних та інвестиційних ресурсів у сільськогосподарське виробництво, просуває українське зерно та продукти його переробки на зарубіжні ринки.

Аграрний фонд створено згідно із Законом України «Про державну підтримку сільського господарства» від 24.06.2004 р. № 1877–IV. Функції Аграрного фонду пов'язані з державною підтримкою сільськогосподарських підприємств і стосуються здійснення товарних та фінансових інтервенцій на організованому товарному ринку для забезпечення цінової рівноваги; купівлі чи продажу матеріально-технічного обладнання для потреб сільськогосподарських товаровиробників; надання бюджетних позик виробникам зерна в режимі державних заставних закупівель; надання бюджетних дотацій виробникам продукції тваринництва з метою запобігання виникненню збитковості українських виробників.

Згідно із Законом України «Про особливості страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою» №4391–VI від 9.02.2012 програма страхування сільськогосподарської продукції з державною підтримкою проводиться об'єднанням страховиків – Аграрним страховим Пулом, який координує діяльність страхових компаній та сприяє наданню якісних страхових послуг, до складу якого входять чотири приватні страхові компанії. Це дозволяє, з одного боку, приватним страховим компаніям брати участь у розвитку системи аграрного страхування та знаходитись у партнерських відносинах з урядом, з іншого боку, держава здійснює розробку та впровадження страхових продуктів, контролює якість страхових послуг, затверджує необхідність виконання програм аграрного страхування. Подібні страхові пули довели свою результативність в інших країнах. Так, в Іспанії створено «Агросегуро», в Туреччині – «ТАРСІМ», у Російській Федерації – Національний Союз Агростраховиків. Таким чином, створення Агрострахового Пулу можна розцінювати як позитивні кроки на шляху державної підтримки страхування сільськогосподарської продукції. Проте, діяльність таких інститутів може бути успішною тільки в разі

стабільної нормативно-правової бази, достатнього фінансування та відповідній організації їх діяльності.

Суттєвий вплив на розвиток малого підприємництва в Україні здійснюють міжнародні організації, фінансуючи різноманітні проекти підтримки малого бізнесу. Так, Європейський інвестиційний банк реалізовує в Україні кредитну лінію «Основний кредит для малих і середніх підприємств і компаній із середнім рівнем капіталізації» (APEX LOAN FOR SMES & MID-CAPS (UKRAINE)) на суму 400 млн євро. За даною програмою одержувачем коштів виступатимуть банки, які кредитуватимуть з їх допомогою кінцевих позичальників – малі підприємства. Пріоритетними напрямками кредитування виступають розвиток приватного сектора, пом'якшення та пристосування до наслідків зміни клімату, розвиток соціально-економічної інфраструктури. Схожі кредитні лінії відкриті для Іспанії, Португалії, Італії, Сербії, Туреччини та Мальти. Європейський інвестиційний банк для українських підприємств відкрив кредитну лінію, пов'язану з підтримкою торгівлі (400 млн євро) та відновленням України (200 млн євро).

Сприяючи реформам та поліпшенню бізнес-середовища в Україні, Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) проводить активну фінансову політику в Україні, зокрема фінансуючи 329 проектів. ЄБРР уже інвестував в Україну 9,64 млрд дол. США. З 2015 р. ЄБРР разом із ЄС запустили проект підтримки малого та середнього бізнесу в Україні, Грузії та Молдові. Ця програма реалізується як складова проекту підтримки Угоди глибокої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (Deep and Comprehensive Free Trade Area Agreement), підписаної між Україною та Європейським Союзом 27.06.2014, яка є складовою Угоди про асоціацію (Association Agreement).

Міжнародна фінансова корпорація фінансує інвестиційні проекти та упроваджує консультаційні програми в Україні з 1993 р. через консультаційні проекти з приватизації

та земельних реформ. Це стало підґрунтям для створення більше 60 000 малих підприємств та понад 700 000 робочих місць. У рамках цієї співпраці вітчизняний банківський сектор, агробізнес, малі підприємства отримують близько 400 млн дол. США.

Кредитну Установу для Відбудови (KfW) було засновано у 1948 р. для сприяння розвитку економіки Німеччини та країн, що розвиваються. Основними напрямками діяльності KfW є сприяння розвитку малого та середнього підприємництва, підтримка підприємців-початківців, фінансування будівництва, надання експортного та проектного фінансування. В рамках програми уряду Німеччини «Трансформ», Кредитною Установою для Відбудови, Національним банком України та Міністерством фінансів у 1999 р. було створено Німецько-український фонд зі статутним капіталом 16,36 млн євро. Нині цей фонд сприяє розвитку малого та середнього підприємництва в Україні через

налагодження зв'язків із українськими банками-партнерами для надання їм фінансових ресурсів з метою кредитування основного та оборотного капіталу малого підприємництва.

Висновки. Таким чином, інститути державної підтримки малого підприємництва за допомогою бюджетних, податкових, кредитних та інвестиційних інструментів впливають на соціально-економічний розвиток країни. Ефективність державної фінансової політики підтримки малого підприємництва в США та країнах ЄС засвідчує необхідність ширшого застосування інструментів непрямої фінансової підтримки в Україні, що дозволить модернізувати власну систему підтримки малого підприємництва та створити основи для формування конкурентоспроможної національної економіки. Водночас підґрунтям модернізації має стати співпраця вітчизняних, іноземних та міжнародних інститутів підтримки малого бізнесу.

Література:

1. Методичні рекомендації з відображення в обліку державної фінансової підтримки агропромислового виробництва / За ред. В. М. Гаврилюка та В. М. Жука. – К. : ННЦ "Інститут аграрної економіки", 2010. – 32 с.
2. Карпенко Н. Г. Про умови державної фінансової підтримки агропромислового виробництва / Н. Г. Карпенко, Р. В. Ліпський // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Вип. 1. – Т. 1. Економічні науки. – Полтава : ПДАА. – 2010. – С. 93–104.
3. Мазаракі А. Домінанти інституційної модернізації фінансової системи України / А. Мазаракі, С. Волосович // Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. – 2016. – №1. – С. 5–23.
4. Прутська О. О. Державна підтримка підприємницької діяльності в аграрному секторі / О. О. Прутська, Ю. М. Ярова / Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: економічні науки – №.1 (76). – 2013. – С. 112–122.
5. Поповенко Н. С. Державна підтримка розвитку малого бізнесу в Україні / Н. С. Поповенко, О. В. Ганенко // Економіка: реалії часу. – 2012. – № 1(2). – С. 126–132.
6. Слав'юк Р. А. Асоційовані форми аграрного бізнесу: особливості утворення, практика функціонування, перспективи регулювання / Р. А. Слав'юк. – Луцьк : Вежа, 2000. – 320 с.
7. США – Малий бізнес медленно виходить из кризиса // Бюллетень иностранной коммерческой информации (БИКИ). – М., 2010. – № 78. – С.1-16.
8. Small Businesses Drive U.S. Job Recovery [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.huffingtonpost.com/>
9. FP7-SME – FP7 – Research theme: Research for the benefit of SMEs. European Commission [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cordis.europa.eu/programme/rcn/862_en.pdf.
10. Деякі питання Державної регуляторної служби України : постанова від 24.12.2014 р. № 724 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/724-2014-%D0%BF>.

References:

1. Havryliuk, V. M. and Zhuk, V. M. (2010). *Metodychni rekomendatsii z vidobrazhennia v obliku derzhavnoi finansovoi pidtrymky ahropromyslovoho vyrobnytstva*, NNTs "Instytut ahrarnoi ekonomiky", 32 s.

2. Karpenko, N. H. and Lips'kyj, R. V. (2010). *Pro umovy derzhavnoi finansovoi pidtrymky ahropromysloвого виробnytstva, Naukovi pratsi Poltavs'koi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, vol. 1, pp. 93–104.
3. Mazaraki, A. and Volosovych, S. (2016). *Dominanty instytutsijnoi modernizatsii finansovoi systemy Ukrainy*, *Visnyk Kyivs'koho natsional'noho torhovel'no-ekonomichnoho universytetu*, no. 1, pp. 5–23.
4. Pruts'ka, O. O. and Yarova, Yu. M. (2013). *Derzhavna pidtrymka pidpriemnyts'koi diial'nosti v ahrarnomu sektori*, *Zbirnyk naukovykh prats' VNAU, Serii: ekonomichni nauky*, no.1 (76), pp.112–122.
5. Popovenko, N. S. and Hanenko, O. V. (2012). *Derzhavna pidtrymka rozvytku maloho biznesu v Ukraini*, *Ekonomika: realii chasu*, no 1(2), pp.126–132.
6. Slav'iuk, R. A. (2000). *Asotsijovani formy ahrarnoho biznesu: osoblyvosti utvorennia, praktyka funktsionuvannia, perspektyvy rehuliuвання*, Vezha, 320 s.
7. SShA – Malyj biznes medlenno vyhodit iz krizisa (2010), *Bjulleten' inostrannoї kommercheskoї informacii (BIKI)*, no. 78, pp.1–16.
8. Small Businesses Drive U.S. Job Recovery, available at: <http://www.huffingtonpost.com/> (Accessed 22 June 2017).
9. European Commission (2016), "Research theme: Research for the benefit of SMEs. FP7–SME – FP7", available at: http://cordis.europa.eu/programme/rcn/862_en.pdf. (Accessed 7 June 2017).
10. State Regulatory Service of Ukraine (2014), "Resolution of the State Regulatory Service of Ukraine "Some issues of the State Regulatory Service of Ukraine", available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/724-2014-%D0%BF> (Accessed 22 June 2017).